

Щоб пам'ятали

Академік

Олександр Олексійович

Шалімов –

Людина і Хірург

(1918 - 2006)

*До 100-річчя з дня народження засновника
Харківського НДІ загальної та невідкладної
хірургії, лікаря, вченого, громадського діяча,
почесного громадянина Харкова,
Героя України*

Видатний український хірург народився 20 січня 1918 р. у селі Введенка Задонського району Липецької області у багатодітній селянській родині.

Олександр Шалімов навчався у Кубанському медичному інституті, який закінчив з відзнакою у 1941 р. та одержав призначення до Читинської області, де до 1944 р. працював головним лікарем і хірургом у с. Нерчинський Завод.

У 1944-1946 рр. О.О. Шалімов працював головним лікарем і завідувачем хірургічного відділення Петровськ-Забайкальської міської лікарні.

Двоє з Брянська

У серпні 1946 р. Олександр Шалімов переїздить до Брянська, де працює завідувачем хірургічного відділення обласної лікарні.

Через місяць у Брянську відбувається визначна зустріч з Миколою Михайловичем Амосовим, який очолює друге хірургічне відділення. Між хірургами розгорнулось чесне суперництво, яке вимагало від кожного створювати нові методи оперативних втручань, переймати досвід і вдосконалювати майстерність.

Пізніше, академік Микола Амосов казав:

«Шалимова отличает, прежде всего, страсть к работе. Несомненно, Александр Алексеевич – самый крупный хирург Украины за последние пятьдесят лет».

«Запомните, Саша Шалимов – Народное достояние. Берегите его!»

За видатні заслуги в галузі охорони здоров'я у 1956 р. О.О. Шалімову було присвоєно звання Заслуженого лікаря РРФСР.

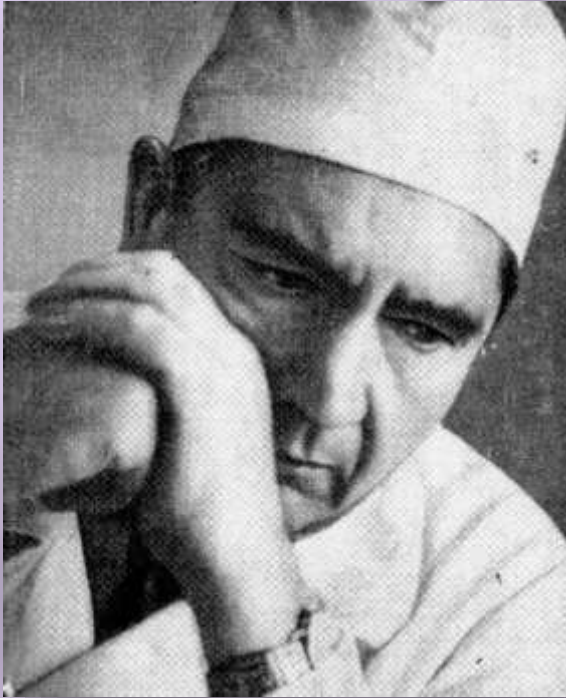
Дисертацію на тему «Образование искусственного пищевода при рубцовой непроходимости» О.О. Шалімов захистив у Москві у 1955 р. і одержав учений ступень кандидата медичних наук.

Коло наукових інтересів вченого не обмежувалось однією проблемою. Особливий інтерес Шалімов проявляв до питань хірургії шлунку, стравоходу, легенів і підшлункової залози.

Харківський період

«Большая хирургия началась в Харькове. Нигде и никогда у меня не было таких помощников, как здесь».

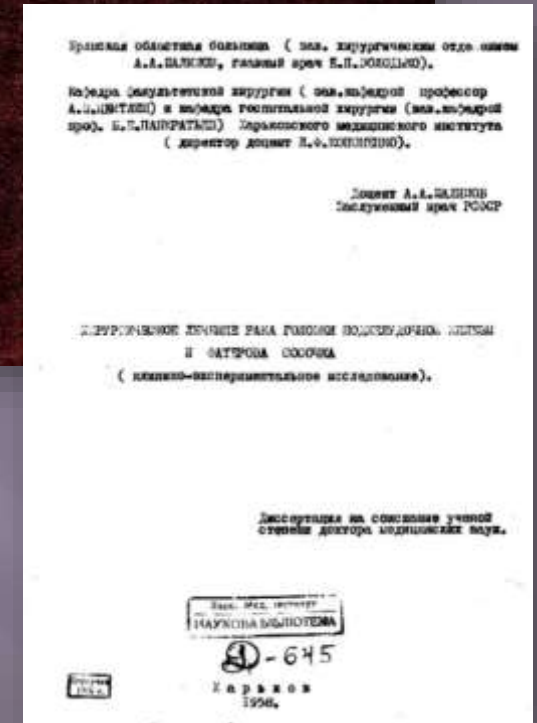
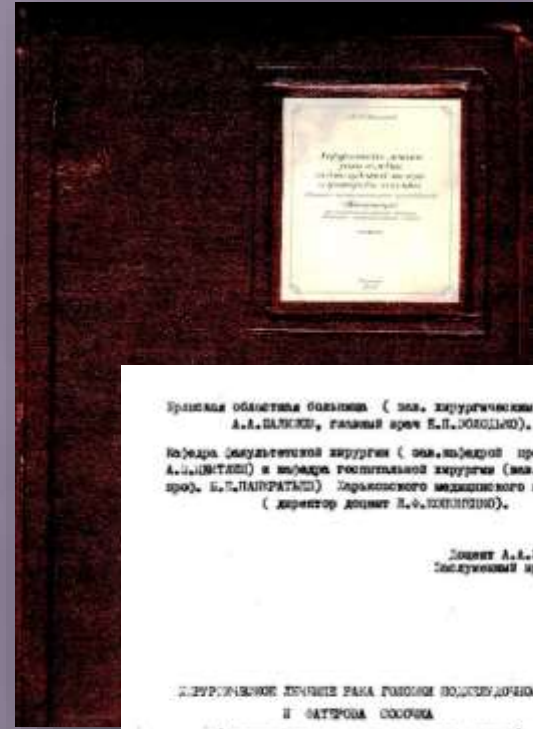

З травня 1957 р. О.О. Шалімов виконує обов'язки доцента кафедри факультетської хірургії Харківського медичного інституту з дорученням організувати у клініці торакальне відділення, яким і завідує.

У цьому ж році Шалімов обраний доцентом цієї кафедри.

Під час роботи у Харкові видатний хірург працює не тільки в області торакальної хірургії, а й в деяких розділах складної абдомінальної хірургії. Його методики проведення операцій опубліковані в центральних журналах.

У 1958 р. О.О. Шалімов захищає докторську дисертацію за темою «Хирургическое лечение рака поджелудочной железы и фатерова соска».

У 1959 р. Олександр Олексійович – в.о. професора та очолює кафедру торакальної хірургії та анестезіології Українського Інституту вдосконалення лікарів.

У Харкові О.О. Шалімов сформувався як хірург і вчений, створив хірургічну школу. В клініці проводилися найскладніші оперативні втручання на всіх органах грудної та черевної порожнини, що зробило її широко відомою серед хірургів СРСР. Переймати досвід до Шалімова приїздили звідусіль.

В 1965 р. О.О. Шалімов очолив Харківський НДІ невідкладної хірургії, після реорганізації — науково-дослідний Інститут загальної та невідкладної хірургії.

***«Я был счастлив в Харькове. Это было непередаваемое, ни с чем не сравнимое чувство, когда ты твёрдо уверен: всё идёт правильно, — именно так, как нужно. Это было время настоящего прорыва в области общественной медицинской науки и душевного подъёма»,—* написав пізніше Олександр Олексійович.**

За рішенням сесії Харківської міської ради на будинку, де вчений жив з 1965 по 1970 рр., у січні 2015 р. встановлено меморіальну дошку на честь Героя України, академіка Олександра Олексійовича Шалімова.

У 2018 р. широко відзначається сторіччя з дня народження Олександра Олексійовича Шалімова. Одна з вулиць поблизу Салтівського медичного комплексу у м. Харкові названа його ім'ям. Інститут хірургії та трансплантології заснував нагороду імені О.О. Шалімова, видано безліч книг спогадів його учнів.

Київський період

«Как сложно было стать харьковским Шалимовым и как не просто было все это поломать и решиться на переезд в Киев...».

У 1970 р. Шалімова запросили до Києва. В 1972 році на базі 6-ї лікарні вчений заснував Київський науково-дослідний інститут клінічної та експериментальної хірургії (нині Інститут хірургії та трансплантології АМН України імені О.О. Шалімова).

Ця будівля на території лікарні “Медмістечко” стала першим приміщенням майбутнього Інституту клінічної та експериментальної хірургії.

Як вважають фахівці, хірургія XXI століття почалася з фундаменту, який заклали Олександр Олексійович Шалімов та його учні.

І сьогодні пацієнти називають Київський науково-дослідний інститут, який хірург створив і в якому багато років працював, не інакше як «інститут Шалімова».

У 2014 р. у дворі інституту відкритий пам'ятник Олександрові Шалімову. Навіть гранітний, він, звичайно ж, в медичному ковпаку і своєму халаті.

[Кабінет-музей О.О. Шалімова в Інституті хірургії та трансплантології АМН України](#)

О.О. Шалімов став першим лікарем, який провів вдалу пересадку підшлункової залози хворим на діабет, розробив і впровадив унікальний метод лікування гострого панкреатиту, нові методи операцій при онкологічних захворюваннях.

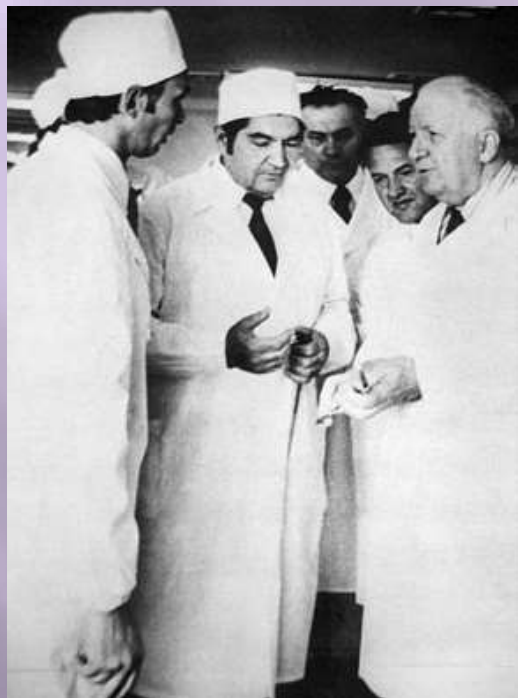
Під керівництвом О.О. Шалімова проведена перша в Україні операція з пересадки серця.

За словами самого академіка, він розробив близько 50 абсолютно нових методик проведення операцій.

Німецькі фахівці пропонували Шалімову очолити клініку в Німеччині, але він залишився лікувати співвітчизників.

«Кожному хворому - своя операція» – це кредо вчителя стало наріжним каменем для всіх, хто працював з Олександром Олексійовичем Шалімовим.

На рахунку хірурга – понад 40 тисяч операцій. Останню провів у 83 роки. «Немає такого органа у людини, якого б не торкнувся скальпель Шалімова», – кажуть його учні та послідовники, вони з гордістю вважають себе «шалімовцями».

Серед них професори, вчені, які внесли значний вклад у розвиток хірургії в Україні – А.Г. Винниченко, М.Л. Володось, В.Т. Зайцев, Б.М. Доценко, Д.Є. Пекарський, члени-кореспонденти НАМН України В.Ф. Саєнко, В.І. Лупальцов і багато інших.

Перерахування всіх нагород і звань Олександра Олексійовича може зайняти не одну сторінку, але перш за все він був великою людиною, геніальним хірургом, мудрим вчителем.

Засновник і почесний директор двох науково-дослідних інститутів – у Харкові і Києві, член міжнародного союзу хірургів, Асоціації хірургів Австрії, Німеччини, Росії, України. Дійсний член Академії медичних наук України і Нью-Йоркської академії наук, головний хірург МОЗ України, Герой Соціалістичної Праці, лауреат Державних премій СРСР і України, автор більше 830 наукових праць та 112 винаходів.

За визначні особисті заслуги перед українським народом

у розвитку охорони здоров'я, піднесення престижу вітчизняної хірургічної школи і медичної науки у світі, багаторічну подвижницьку лікарську діяльність у 2005 р. Олександр Шалімову присвоєно звання Героя України.

Національний банк України
23 січня 2018 р. ввів в обіг
пам'ятну монету номіналом
2 гривні присвячену відомому
вченому-хірургу.

Ім'ям академіка О.О. Шалімова
названа вулиця на Софіївській
Борщагівці у м. Києві.

Деякі з цитат Олександра Шалімова, які характеризують його ставлення до життя:

«Вообще природа отмерила нам 120-160 лет жизни. Люди и жили бы столько, если бы не курили, умели уходить от стрессов, не злоупотребляли алкоголем. Чрезвычайно важно также не прекращать трудиться даже в преклонном возрасте, чтобы не нарушать ритм жизни и установившийся обмен веществ. Необходимо помнить, что стрессы губительно действуют не только на отдельные органы, но и на всю генную систему организма».

«Хочу дать совет: надо уметь избегать стрессов, не раздувать их, как костер, быть терпимым к маленьким недостаткам тех, кто рядом. Надо уметь работать и любить, и тогда Жизнь повернется к вам светлой стороной».

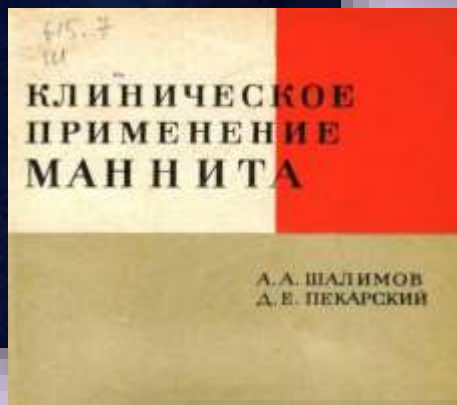
«Цель хирурга – постоянное совершенствование, знания и преломление в своей деятельности лучших мировых достижений, создание своего, оригинального, определяющего прогресс в медицине и хирургии на годы».

«Учиться, учиться всю жизнь. Не пасовать перед трудностями. Жизнь далеко не проста. Бывают неудачи, бывают поражения, бывает несправедливость. Но как бы тяжело не было, надо брать себя в руки, вставать, если упал, и идти дальше. Нельзя останавливаться на достигнутом. Надо все время работать. И наконец, врач обязан быть гуманистом. Это закон нашей профессии».

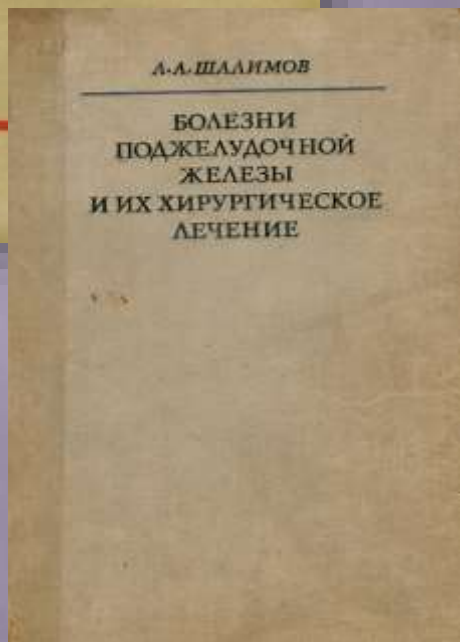
**Труди О.О. Шалімова
та література про нього
з фондів Наукової бібліотеки
Харківського національного
медичного університету**

Шалимов А. А. Хирургия поджелудочной железы / А. А. Шалимов. – Москва : Медицина, 1964. – 228 с.

Шалимов А. А. Клиническое применение маннита / А. А. Шалимов, Д. Е. Пекарский. – Киев : Здоров'я, 1969. – 96 с.

Шалимов А. А. Болезни поджелудочной железы и их хирургическое лечение. – Москва : Медицина, 1970. – 280 с.

Шалимов А. А. Хирургия желудка и двенадцатиперстной кишки / А. А. Шалимов, В. Ф. Саенко. – Киев : Здоров'я, 1972. – 356 с.

А. А. ШАЛИМОВ, Г. А. ШИФРИН

СОВРЕМЕННЫЕ
МЕТОДЫ
ГАНГЛИОПЛЕГИИ
В ХИРУРГИИ
И АНЕСТЕЗИОЛОГИИ

Шалимов А. А. Современные методы ганглиоплегии в хирургии и анестезиологии / А. А. Шалимов, Г. А. Шифрин. – Киев : Наукова думка, 1975. – 208 с.

617.445
121

А. А. ШАЛИМОВ

В. Ф. САЕНКО

С. А. ШАЛИМОВ

хирургия пищевода

Шалимов А. А. Хирургия пищевода / А. А. Шалимов, В. Ф. Саенко, С. А. Шалимов. – Москва : Медицина, 1975. – 368 с.

МОСКВА • МЕДИЦИНА

1975

Шалимов А. А. Реакции кровообращения на операционную травму / А. А. Шалимов, Г. В. Гуляев, Г. А. Шифрин. – Киев : Наукова думка, 1977. – 384 с.

Шалимов А. А. Хирургия кишечника / А. А. Шалимов, В. Ф. Саенко. – Киев : Здоров'я, 1977. – 248 с.

Шалимов А. А. Хирургия пищеварительного тракта / А. А. Шалимов, В. Ф. Саенко. – Киев : Здоров'я, 1987. – 568 с.

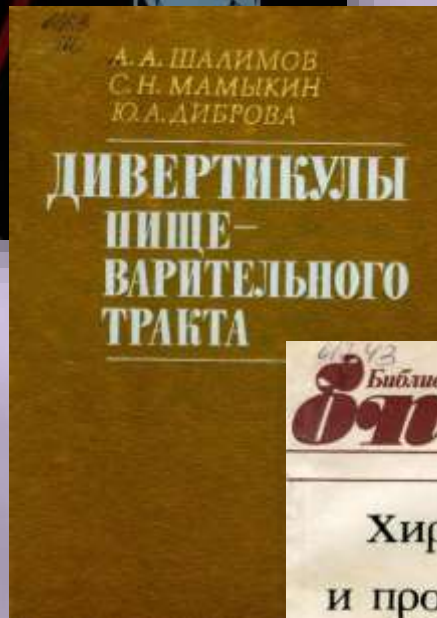
Шалимов А. А. Оптимизация работы хирургических отделений / А. А. Шалимов, В. П. Хохоля. – Киев : Здоров'я, 1978. – 64 с.

Шалимов А. А. Про хірургів і хірургію / А. А. Шалимов, В. П. Хохоля. – Київ : Здоров'я, 1980. – 40 с.

Шалимов А. А. Хирургия вен / А. А. Шалимов, И. И. Сухарев. – Киев : Здоров'я, 1984. – 256 с.

Шалимов А. А. Дивертикулы пищеварительного тракта / А. А. Шалимов, С. Н. Мамыкин, Ю. А. Диброва. – Киев : Наукова думка, 1985. – 184 с.

Хирургическое лечение и профилактика осложнений цирроза печени / А. А. Шалимов, А. В. Береснев, В. Н. Короткий, П. М. Назаренко. – Киев : Здоров'я, 1988. – 136 с.

Хирургия печени и желчевыводящих путей
/ А. А. Шалимов, С. А. Шалимов, М. Е. Ничитайло,
Б. В. Доманский. – Київ : Здоров'я, 1993. – 512 с.

Хирургия поджелудочной железы / А. А. Шалимов,
С. А. Шалимов, М. Е. Ничитайло, А. П. Радзиховский. –
Симферополь : Таврида, 1997. – 560 с.

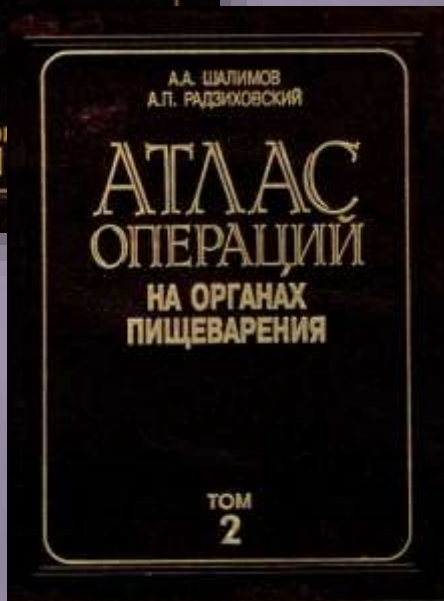
Инфекционный контроль в хирургии
/ А. А. Шалимов, В. В. Грубник, А. И. Ткаченко,
О. В. Осипенко. – Одеса : Маяк, 1998. – 140 с.

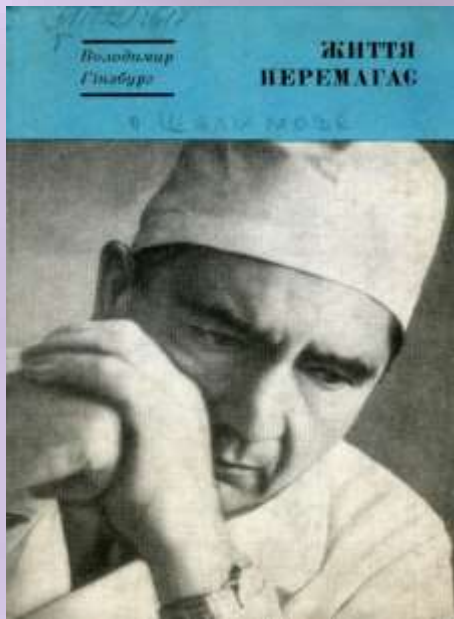
Хронический панкреатит : современные концепции патогенеза, диагностики и лечения / А. А. Шалимов, В. В. Грубник, Джоэл Горовиц и др. – Киев : Здоров'я, 2000. – 256 с.

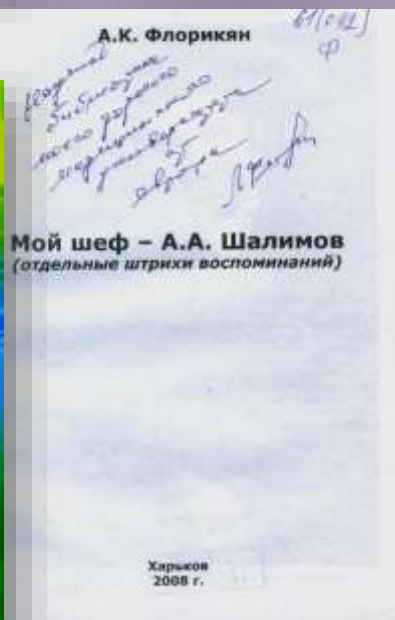
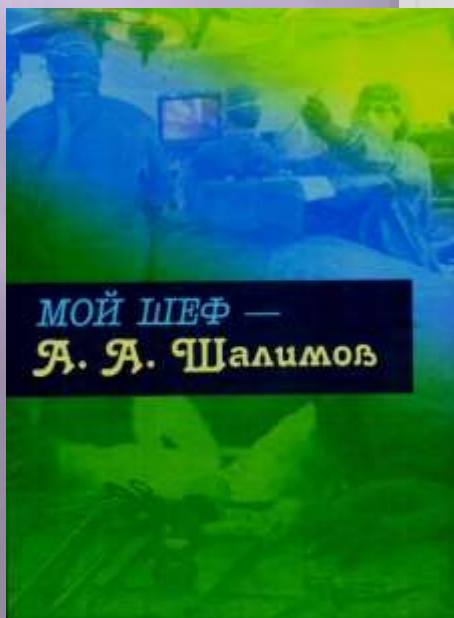
Шалимов А. А. Атлас операций на органах пищеварения. В 2 т. Т. 1. Операции на пищеводе, желудке и кишечнике / А. А. Шалимов, А. П. Радзиховский. – Киев : Наукова думка, 2003. – 340 с.

Шалимов А. А. Атлас операций на органах пищеварения. В 2 т. Т. 2. Операции на печени, желчевыводящих путях, поджелудочной и наружных грыжах живота / А. А. Шалимов, А. П. Радзиховский. – Киев : Наукова думка, 2005. – 288 с.

Гінзбург В. Життя перемагає. Документальна повість / В. Гінзбург. – Київ : Дніпро, 1973. – 212 с.

Флорикян А. К. Мой шеф — А. А. Шалимов (отдельные штрихи воспоминаний) / А. К. Флорикян. – Харьков : Прапор, 2008. – 112 с.

Академик Александр Шалимов в Харькове / под общ. ред. Н. Л. Битчук (Павловой), В. И. Трояна, Н. К. Голобородько. – Харьков : НТМТ, 2013. – 384 с.

Академик Александр Шалимов в Харькове : 2-е изд., доп. / под общ. ред. Н. Л. Битчук (Павловой). – Харьков : НТМТ, 2017. – 400 с.

Они работали с академиком Александром Шалимовым / Н. Л. Битчук (Павлова). – Харьков : НТМТ, 2017. – 316 с.

***Підготували:* Скрипченко Л. В.**

Віскова В. В.

НБ ХНМУ, 2018 р.